

## معنی لغت‌های مهم درس

|                 |             |              |            |
|-----------------|-------------|--------------|------------|
| پاداش، هدیه     | برنشین:     | سوار شو      | إنعام:     |
| لباس کهنه       | تازی:       | عربی         | پلاس پاره: |
| فوراً           | در رویم:    | وارد شویم    | در حال:    |
| پول کم          | دلاک و قیم: | کیسه‌کش حمام | درمک:      |
| نامه، نامه کوچک | شدت:        | سختی         | رقعه:      |
| چرک بدن         | فراغ:       | آسایش، راحتی | شوخ:       |
| رخت‌کن          | مُکاری:     | کرایه‌دهنده  | مسلخ:      |

## معنی عبارت‌های مهم

از برهنگی و عاجزی به دیوانگان مانده بودیم و سه ماه بود که موی سر باز نکرده بودیم.

از فقر و بی‌چیزی مانند دیوانه‌ها شده بودیم و سه ماه بود که به حمام نرفته بودیم.

از بهای آن دَرَمَکی چند، سیاه، در کاغذی کردم که به گرمابه‌بان دهم، تا باشد که ما را دَمَکی زیادت‌تر در گرمابه بگذارد که شوخ از خود باز کنیم.

از فروش آن، مقدار کمی پول در کاغذی گذاشتم تا به حمامی بدهم تا شاید بگذارد مدت بیش‌تری در حمام بمانیم و چرک را از بدن خود پاک کنیم.

مردی اهل بود و فضل داشت از شعر و ادب، و هم کرمی تمام.

مردی شایسته بود و از شعر و ادب آگاهی داشت و بسیار بخشنده بود.

و او را با وزیر، صحبتی بودی و این مرد پارسی هم دست تنگ بود و وسعتی نداشت که حال مرا مرمتی کند.

و او با وزیر آشنا بود و این مرد ایرانی هم فقیر بود و پولی نداشت که اوضاع ما را بهبود ببخشد.

و چون بخواستیم رفت، ما را به إنعام و اکرام به راه دریا گسیل کرد؛ چنان‌که در کرامت و فراغ به پارس رسیدیم.

وقتی که تصمیم به رفتن گرفتیم، ما را با پاداش و احترام از راه دریا روانه کرد، آنچنان که با حرمت و آسایش به ایران رسیدیم.

## قلمرو زبانی

۱- معنای مختلف واژه «فضل» را با توجه به متن درس بنویسید.

به معنی دانش ← هم از اهل فضل بود.

به معنی کمال و فضیلت ← مردی اهل بود و فضل داشت از شعر و ادب

به معنی: بخشش و رحمت ← از فضل و رحمت کردگار نا امید نباید بود.

۲- جدول زیر را کامل کنید.

| واژه  | مترادف                   | هم‌خانواده         |
|-------|--------------------------|--------------------|
| کَرَم | جوانمردی، لطف، بخشش، فضل | کریم، کرامت، اکرام |
| إنعام | هدیه، پاداش دادن         | نعمت، نعیم، مُنعم  |
| فراغ  | آسایش، راحتی             | فراغت، فارغ        |

۳- در زبان فارسی، کلمه‌ای اهمیت املایی بیشتری دارد که یک یا چند حرف از حروف شش‌گانه زیر در آن باشد: اکنون از متن درس، واژه‌هایی را که این نشانه‌ها در آنها به کار رفته‌اند، بیابید و بنویسید.

| ع، ع | ت، ط   | ح، ه  | ذ، ز، ض، ظ  | ث، س، ص    | غ، ق |
|------|--------|-------|-------------|------------|------|
| عاجز | متوازع | احوال | غرض، عذر    | تصور، مسلخ | قرض  |
| رقعه | اطلاع  | اهلیت | منظر، زیادت | اثر        | فراغ |

۴- واژه‌ها در گذر زمان، دچار تحوّل معنایی می‌شوند؛ برای پی بردن به این موضوع، معنای واژه‌های مشخص شده را، با کاربرد امروزی آنها مقایسه کنید.

- ما را به نزدیک خویش یازگرفت. معنی گذشته: نگه داشت. معنی امروزی: پس گرفتن
- به مجلس وزیر شدیم. معنی گذشته: رفتیم. معنی امروزی: فعل اسنادی است و حالتی را نشان می‌دهد.
- شوخ از خود باز کنیم. معنی گذشته: پاک کنیم. معنی امروزی: بگشاییم. باز کردن.

۵- پسوند «-ک» در واژه «خورجینک» در چه معنایی به کار رفته است؟ دو نمونه مشابه در متن درس بیابید.  
در معنی کوچک و ناچیز بودن. نمونه‌های دیگر: دَمک - دَرَمک

### تمرینات درک و فهم

#### قلمرو ادبی

- ۱- در متن درس، نمونه‌ای از تشبیه بیابید و ارکان را مشخص کنید.  
چون به بصره رسیدیم، از برهنگی و عاجزی به دیوانگاه مانده بودیم.  
مشبه: یم {ما} - مشبه به: دیوانگان- وجه شبه: برهنگی و عاجزی- ادات تشبیه: در مفهوم فعل «مانده بودیم» موجود است. (حذف شده)
- ۲- دو ویژگی نثر ناصرخسرو را بنویسید و برای هر یک، از متن درس نمونه‌ای بیاورید.  
الف) کوتاهی جملات: چون وزیر بشنید، مردی را با اسبی نزدیک من فرستاد که «چنان که هستی برنشین و نزدیک من آی» من از بدحالی و برهنگی شرم داشتم و رفتن مناسب ندیدم. - می‌خواستم که در گرمابه روم، باشد که گرم شوم که هوا سرد بود و جامه نبود.  
ب) سادگی: ما به گوشه‌ای باز شدیم و به تعجب در کار دنیا می‌نگرستیم.  
ج) استفاده از عبارتها و جمله‌های عربی: بحق الحق و آهله

### تمرینات درک و فهم

#### قلمرو فکری

- ۱- چرا ناصرخسرو دعوت وزیر را نپذیرفت؟ به دو دلیل: ۱- تنگدستی و نداشتن لباس مناسب که باعث شرم او می‌شد. ۲- این که وزیر به شایستگی‌های وی پی ببرد.
- ۲- معنا و مفهوم عبارت‌های زیر را به نثر روان بنویسید.
  - دست تنگ بود و وسعتی نداشت که حال مرا مرمتی کند. فقیر بود و توانایی مالی نداشت تا بتواند اوضاع مرا بهبود بخشد.
  - چون بر رقعۀ من اطلاع یابد، قیاس کند که مرا اهلیت چیست. وقتی نامه مرا بخواند به شایستگی من پی ببرد.
- ۳- بیت زیر، با کدام قسمت درس، ارتباط معنایی دارد؟  
چنین است رسم سرای درشت      گهی پشت به زین و گهی زین به پشت
- قسمتی از درس که ابتدا وقتی وارد حمام شدند آن‌ها را بیرون کردند و درست بیست روز بعد با نهایت احترام از آنها پذیرایی کردند و به آنان احترام گذاشتند. «بعد از آن‌جا که حال دنیاوی ما نیک شده بود و هر یک لباسی پوشیدیم روزی به در آن گرمابه شدیم که ما را در آن‌جا نگذاشتند چون از در رفتیم، گرمابه‌بان و هر که آن‌جا بودند همه بر پای خاستند و بایستادند.»
- ۴- چگونه از پیام نهایی درس می‌توانیم برای زندگی بهتر بهره بگیریم؟ از سختی‌ها و مشکلاتی که در زندگی پیش می‌آید نباید شکایت کرد؛ باید به رحمت و بخشش خداوند امیدوار بود. با توکل به خداوند بزرگ، می‌توان بر سختی‌ها چیره شد.
- ۵- ناصر خسرو در توصیف وزیر به کدام ویژگی‌های او اشاره می‌کند؟ مردی اهل و ادیب و فاضل و نیکومنظر و متواضع و متدین و خوش سخن.